

ЗЕМИ, ПОЧВИ
И ЗЕМНИ НЕДРА**Земни и почви**

Почвата е важен компонент на околната среда и основно средство за производство. Това е горния пласт от земната кора, чиито функции са основа за живот и жизнено пространство за хората, животните, растенията и почвените организми. Тя е съставна част на природния баланс, особено с неговите кръговрати на води и хранителни вещества - важна съставна част на екосистемата. Характеризира се преди всичко с мултифункционалната си способност – продуктивна, буферна и филтрираща. Почвата е незаменим, ограничен и невъзстановим природен ресурс, което налага опазването и от вредни въздействия и унищожаване.

През последните години Европейският съюз обръща особено внимание на необходимостта от формиране и провеждане на правилна политика по отношение на почвите. Акцентът се поставя върху превантивната защита и въвеждането на мерки за устойчивото им управление.

Почвите са подложени на поредица от деградационни процеси и заплахи, като ерозия, замърсявания, запечатване, засоляване, вкисляване и свлачища. Комбинацията от някои от тези заплахи може да доведе до климатични изменения, безводие и опустиняване, а замърсяването на почвата води до влошаването качеството на храната и питейната вода, което е основна заплаха за здравето на човека.

По осъществяване на контрола относно опазване на почвите през 2009 г. бяха осъществени 52 бр. проверки и направени 26 предписания. Изпратени бяха и две писмени предписания /през пролетта и есента на отчетния период/ до кметовете на всички общини за почистване на мери, пасища и обработваеми земи от отпадъци, за недопускане извършване на дейности, водещи до засоляване, вкисляване и ерозия на почвите, както и пълна забрана паленето на стърнища, сухи треви и растителни остатъци. Плановите проверки бяха в секторите животновъдство, растениевъдство и промишлени дейности, като потенциални замърсители на почвата. Проверени бяха мери и пасища – бивши нерегламентирани сметища, които са закрити преди 1,2 години и животновъдни ферми във връзка с управлението на азотсъдържащите торове най-вече оборския тор. Управлението на оборския тор е в основата на добрите земеделски практики. Правилното му съхранение и употреба е предпоставка за ефективното опазване на почвите от замърсяване с нитрати.

Земни недра

Земните недра са един от компонентите на околната среда и са невъзобновими природни ресурси. Контрол по отношение опазването и екологосъобразното използване на земните недра и подземните богатства, както и опазването на околната среда при дейности по търсене, проучване и добив на подземни богатства е регламентиран със Закона за опазване на околната среда (ЗООС) и Закона за подземните богатства (ЗПБ) и подзаконовите нормативни актове към тях.

Търсенето и проучването на подземни богатства започва след решение на Министерски съвет за предоставяне на разрешение, разрешение и сключване на договор със съответното компетентно министерство. Така също се изготвят и съгласуват съответните проекти съгласно разпоредбите на ЗПБ.

ДОКЛАД ЗА СЪСТОЯНИЕТО НА ОКОЛНАТА СРЕДА
2009 ГОДИНА

Добивът на подземни богатства се извършва след предоставяне на концесия съгласно разпоредбите на Закона за концесиите и ЗПБ, както и след изготвяне и съгласуване на Цялостни проекти за добив и рекултивация на нарушени терени за срока на предоставената концесия.

Подземните богатства на територията на РИОСВ – гр. Плевен се добиват по кариерен начин, а при добивът на нефт, природен газ и кондензат основно се прилага дълбокопомпена експлоатация.

През 2009 г. на територията на РИОСВ – гр. Плевен (Плевенска и Ловешка област) е имало 8 площи за търсене и проучване на подземни богатства и 37 действащи обекти за добив на: неметални полезни изкопаеми – индустриални минерали; строителни материали; скално – облицовъчни материали, газонефтени и газокондензатни полета.

Фиг. 25. Кариера за добив на мергели за тухли и керемиди

Превантивният контрол се изразява в издаване на становища за цялостни и годишни технически проекти за търсене и проучване, добив и първична преработка на подземни богатства съгласно изискванията на ЗПБ и Наредба № 18 от 07.01.2000 година за условията и реда за съгласуване на годишни проекти за търсене и/или проучване, добив и първична преработка на подземни богатства, на проекти за ликвидация и консервация на геологопроучвателни и миннодобивни обекти и на техните изменения и допълнения. Така също се издават становища по проекти за рекултивация на нарушени терени вследствие на експлоатация на находища на подземни богатства, изготвени на база Наредба № 26 от 02.10.1996 г. за рекултивация на нарушени терени, подобряване на слабопродуктивни земи, отнемане и оползотворяване на хумусния пласт.

През 2009 г. са издадени общо 56 становища по проекти за търсене и проучване на подземни богатства, годишни работни проекти за добив на подземни богатства и допълнения към тях, цялостни проекти за експлоатация на находища на подземни богатства и проекти за рекултивация на нарушени терени.

**ДОКЛАД ЗА СЪСТОЯНИЕТО НА ОКОЛНАТА СРЕДА
2009 ГОДИНА**

Текущият контрол се осъществява съгласно изготвен и одобрен план за контролната дейност. При проверките се констатира дали се спазват работните проекти по отношение на инженерните разработки, както и мерките за опазване на земните недра и околната среда, заложи в тях. Извънпланови са проверките по сигнали и жалби от физически и юридически лица. При проверките се съставят протоколи и се дават предписания, когато това е необходимо.

През 2009 г. са извършени общо 93 броя проверки, които обхващат площи за търсене и проучване на подземни богатства, миннодобивни обекти, терен с проект за рекултивация и други обекти, включително и проверки по сигнали.

Чрез последващият контрол се проследява изпълнението на предписанията, дадени в протоколите от текущия контрол.

Замърсяване на почвата с тежки метали и металоиди

Броят на пунктовете по Мониторинга за замърсяване на почвите с тежки метали на територията, контролирана от РИОСВ – Плевен, е 33. Пробонабирането се извършва 1 път годишно на дълбочина 20 и 40 сантиметра. Следят се следните показатели – Cd, Pb, Cu, Ni, Zn, Cr, As, орг. С, общ N и общ P. През 2009 година по указания на Изпълнителната агенция по околна среда, Регионалната лаборатория в гр. Плевен извърши пробонабиране от 11 пункта – Лепица, Кнежа, Искър, Ставерци, Горна Митрополия, Славовица, Гиген, Рибен, Асеново, Жернов и Изгрев. Съдържанието на тежки метали в почвата е под пределно допустимите концентрации.

Табл. 22. Резултати от анализите на почвени проби за съдържание на тежи метали през 2009г

Тежки метали	Мед-МДК-300 мг/кг	Цинк МДК-400 мг/кг	Олово МДК-120 мг/кг	Кадмии МДК-3 мг/кг	Арсен МДК-25 мг/кг	Никел МДК-150 мг/кг	Хром МДК-200 мг/кг	Живак МДК-1.5 мг/кг
Резултати:								
Асеново РН – 8.5	20	100	10	0.05	10	30	60	0.02
Изгрев РН – 8.6	40	100	11	0.05	10	30	50	0.01
Славовица РН – 8.5	20	110	12	0.1	10	30	55	0.02
Гиген РН – 8.6	40	150	30	0.2	15	60	80	0.05
Кнежа РН – 8.5	25	100	20	0.1	12	50	85	0.02
Искър РН – 6.8	25	100	15	0.05	10	30	70	0.02
Лепица РН – 6.6	100	100	20	0.1	12	50	100	0.05
Рибен РН – 8.3	20	150	15	0.05	10	35	60	0.05
Жернов РН – 7.0	40	150	15	0.05	10	35	60	0.02
Ставерци РН – 8.4	25	80	15	0.3	10	30	50	0.02
Г. Митрополия РН – 7.0	25	80	20	0.3	10	35	60	0.03

МДК – максимално-допустима концентрация; Данните са за обработваеми земи

ДОКЛАД ЗА СЪСТОЯНИЕТО НА ОКОЛНАТА СРЕДА 2009 ГОДИНА

Увреждане на почвите и земите от добивната промишленост

Общо нарушените терени на територията на РИОСВ – гр. Плевен в резултат на минно-добивната дейност /експлоатация на находища на неметални полезни изкопаеми (индустриални минерали), нефт и природен газ, строителни и скално – облицовъчни материали, площадки за обогатяване и първична преработка на подземни богатства; терени за депониране на отпадъци и други терени, засегнати от дейността, като спомагателни площадки и открити складове / към 31.12.2009 г. са 310.1 ха. От тях са рекултивирани 42.6 ха, а на 267.5 ха предстои рекултивация.

През 2009 г. в РИОСВ – гр. Плевен са постъпили 35 броя информационни карти за миннодобивни обекти във връзка с националната система за мониторинг по подсистема “Земни недра” към Изпълнителната агенция по околната среда (ИАОС) – гр. София. Всяка информационна карта съдържа информация за нарушени и рекултивирани терени, както и генерираните отпадъци от добива и първичната преработка на подземни богатства. Същите са попълнени от фирмите и проверени от експерти на РИОСВ – гр. Плевен, след което са изпратени за обработка в ИАОС – гр. София.

При обектите за търсене и проучване на подземни богатства рекултивационните дейности са заложили и се изпълняват в съответствие с работните програми и проекти, съгласно сроковете на предоставените разрешения за търсене и проучване на подземни богатства.

Характерното за повечето миннодобивни обекти е, че се изпълняват частични технически рекултивации на нарушените терени чрез запълване на отработени минни пространства с отпадъци от минната дейност. Съгласно Наредбата за специфичните изисквания за управление на минните отпадъци тези пространства не се третирали като съоръжения за депониране на отпадъци. Положителното е, че по този начин не се нарушават нови площи с цел депониране на отпадъци. В бъдещи периоди предстои и биологически рекултивации, заложили в проектите за рекултивация съгласно приетите срокове за изпълнение.

Контролна дейност върху складовете с пестициди

На територията на РИОСВ – Плевен има 83 склада за негодни пестициди - 42 са в Плевенска и 41 в Ловешка област.

В близост със складовете няма наличие на особено чувствителни екологични зони. Количествата на твърдите пестициди е 451791 кг., течните са 119923 литра и 64 кубически метра са смесени с инертни материали. 222420 кг. твърди и 39813 л. течни негодни продукти за растителна защита са събрани в 5 централизиранни склада /в гр. Кнежа, с. Татари, с. Карлуково, гр. Никопол и гр. Гулянци/, а 263.9 куб. м в 53 бр. контейнери – Б-Б кубове. Контейнерите са разположени на територията на общ. Д.Митрополия /в земл. на с. Крушовене/, общ. Плевен / с. Буковлък/ и общ. Левски /гр. Левски/.

РИОСВ - Плевен, съвместно с Областните дирекции по Гражданска защита и РСРЗ /Регионалната служба по растителна защита/ работи активно по проблема със старите складове, като потенциални замърсители - представляващи заплаха за околната среда. Необходима е по-голяма активност от страна на кметовете на общините за окончателното решаване на проблема.

През 2009 г. са анализирани почвени проби в близост до съществуващ склад за негодни ПРЗ в землището на гр. Долни Дъбник. Анализите са за съдържание на органохлорни пестициди в района на склада. Количествата са минимални - под пределно допустимите концентрации. Съдържанието на алфа, бета, гама – хексахлорциклохексан (HCH) е 0.009 mg/kg, а МДК (максимално-допустимата концентрация) е 0,01 mg/kg. Съдържанието на ДДЕ (дихлордифенилдихлоретилен) е 0,01 mg/kg при МДК – 0,5 mg/kg.

**ДОКЛАД ЗА СЪСТОЯНИЕТО НА ОКОЛНАТА СРЕДА
2009 ГОДИНА****Ерозия на почвите**

Ерозията на почвата е процес на разрушаване, пренасяне и отлагане на почвени частици чрез вятър, дъждовни и поливни води при протичане на естествени и/или антропогенни процеси. Загубата на почвен материал оказва съществено влияние върху функциите на почвата, както в мястото на проявлението на ерозията, така и върху прилежащите територии. Ерозията води до намаляване на дълбочината на коренообитаемия слой, количеството на хранителните елементи и запасите на почвена влага; изчерпване на филтриращия и буферния капацитети на почвата; намаляване на съдържанието на почвено органично вещество; загуба на биоразнообразие; деградация на почвената структура - образуване на почвена кора и разпространение и акумулация на замърсители във водните течения. Природните и стопанските условия на територията на България създават предпоставки за разпространението на водна, ветрова и иригационна ерозия. Наред с природно обусловените фактори, степента на проявление на почвената ерозия зависи и от човешката дейност. Неправилната обработка на почвата, обезлесяването и горските пожари също са съществени фактори, оказващи влияние върху този процес. Провежданите мероприятия за борба с това вредно явление са агротехнически, лесотехнически и хидротехнически. Много сериозни проблеми по отношение на почвената ерозия на територията на инспекцията няма.

Засоляване и вкисляване на почвите

Засоляването на почвите е процес, при който се увеличава съдържанието на водноразтворимите соли в почвата. По голяма част от засоляването се дължи на естествени причини – по високото ниво на подпочвените води. Това е резултат от влошените условия на естествен дренаж в равнинни райони с периодични летни засушавания. Засолените почви в нашия регион са под формата на петна в асоциация с почви, които са с високо естествено плодородие.

По контрола и опазване на почвите от засоляване са определени 3 пункта /полигона/, от които се извършва пробонабиране два пъти в годината – през пролетта и през есента. Пунктовете са в землищата на с. Брест, с. Загражден и с. Дъбован – всички в община Гулянци. Показателите, които се наблюдават са електропроводимост, водоразтворими соли на Na, K, Cl, SO₄, HCO₃, CO₃, Ca, Mg, сорбционен капацитет и обменен Na. Почвеният мониторинг се извършва от Регионалната лаборатория под методическото ръководство на Изпълнителната агенция по околната среда и водите към Министерство на околната среда и водите – София.

Вкисляването на почвите е естествено протичащ процес, чийто интензитет зависи освен от генетична обусловеност и от антропогенни фактори. Характеризира се с понижаване на pH на почвите, поява на обменна киселинност и развитие на алуминиева и/или манганова фитотоксичност, обедняване на почвата с бази, молибденов дефицит, подтисната микробиологична активност и киселинна деструкция на глинестите материали. Една от основните причини за антропогенно вкисляване на почвите е дългогодишното минерално торене с кисели азотни торове особено когато е самостоятелно без съпътстващо фосфорно и калиево торене. Периодичното повърхностно преовлажняване на почвите в някои райони е предпоставка за вкисляването им. По показател “Вкисляване на почвите” са определени 5 пункта за наблюдение на територията на инспекцията. Пробовземанията се извършват в земл. на с.Ракита, с. Добревци, с. Г.Дъбник, с. Гривица и с. Велчево, като периодичността е една, две и четири години. През 2009 г. е взета почвена проба от пункта разположен в земл. на с. Велчево, общ. Априлци. Почвите са сиви горски и те се характеризират с по висока киселинност, която не е вредна.

Данни от наблюденията върху процесите на вкисляване на почвите в обработваемите земи показват, че се очертава трайна тенденция към неутрализиране на обменната киселинност, намаляване на стойностите на обменните форми на алуминий и водород и задържане на степен-

ДОКЛАД ЗА СЪСТОЯНИЕТО НА ОКОЛНАТА СРЕДА 2009 ГОДИНА

та на наситеност с бази на почвения поглъщателен комплекс. Това се дължи на намаляване потреблението на кисели минерални торове.

Замърсяване на почвите със строителни и битови отпадъци

Обработваемите земи на територията на РИОСВ – Плевенска и Ловешка област не са замърсени с отпадъци. Безпокойство буди наличието на локални замърсявания на мери, пасища и крайпътни ивици с битови, земеделски и строителни отпадъци. За почистването им се правят писмени предписания, изпълнението на които се контролира.

Съгласно чл. 13, т.10 и т.11 от Закона за почвите се забранява извършването на производствени дейности, водещи до засоляване, вкисляване и замърсяване на почвите с вредни вещества, както и изгарянето или друга форма на неконтролирано обезвреждане, изоставяне и нерегламентирано изхвърляне на отпадъци върху почвена повърхност, включително на селскостопански отпадъци, извън обхвата на Закона за управление на отпадъците. Собствениците и ползвателите на подземни, наземни и надземни мрежи и съоръжения на техническата инфраструктура са длъжни да ги поддържат в техническа изправност и да не допускат увреждане на почвите. Същото се отнася и за собствениците и операторите на депа за отпадъци или опасни химически вещества, препарати и продукти. Необходимо е да ги организират и експлоатират по начин, който изключва увреждане и замърсяване на почвите.

Грижата за опазването на земите и почвите е обща отговорност и грижа на всички, които живеят на планетата Земя.

Почвата, като компонент на околната среда е в добро състояние. В Плана за действие за опазване на околната среда, основната задача адресирана пряко към почвите е разработената Национална програма за опазване на почвеното плодородие и екологично чистите земеделски земи. За осъществяване на целите, поставени в програмата се работи активно от заинтересованите страни.

Новост в нормативната уредба по опазването на почвите е Наредба №4 от 12 януари 2009г. за Мониторинг на почвите. С тази Наредба се урежда редът за провеждане на мониторинг на почвите чрез създаване на НСМП /Национална система за мониторинг на почвите/.

Почвите са национално богатство, ограничен, незаменим и практически невъзстановим природен ресурс. Опазването им е приоритет и задължение на държавните и общинските органи и физическите и юридическите лица. То ще се осъществи посредством прилагане на добри земеделски практики и повишаване информираността на обществото за екологичните и икономическите ползи, както и по отношение предприетите мерки за опазването на този компонент на околната среда.